

Патріотичне виховання та його соціальні аспекти у творчому доробку В. О. Сухомлинського

Розглянуто особливості формування патріотичного виховання та впливу соціуму на цей багатогранний процес у доробку Василя Сухомлинського.

Ключові слова: патріотичне виховання, патріотизм, молодіжне середовище.

Ostapivskyi O. I. Patriotic Education and its Social Aspects in V. O. Sukhomlynskyi's Creation.

The features of formation of patriotic education and the impact of society on this process in Vasyi Sukhomlynskyi's creation are considered.

Key words: patriotic education, patriotism, youth environment.

Постановка проблеми. В Україні особливо гостро постає потреба в становленні громадянина як культурної, освіченої, творчої, високодуховної, всебічно розвиненої, гуманістично спрямованої особистості зі сформованим світоглядом, почуттям патріотизму. Тому формування, виховання патріотизму як духовно-моральної якості особистості є нагальною потребою країни.

Патріотизм (від грец. patria – батьківщина) – любов до своєї вітчизни, відданість своєму народу, гордість за нього, прагнення захистити його надбання, продовжити примноження його загальнолюдських і національних морально-духовних цінностей.

Патріотичне виховання особистості розглядається як джерело духовного, політичного й економічного становлення країни, її цілісності й безпеки. Провідним шляхом вирішення цього завдання є створення ефективної системи патріотичного виховання сучасної молоді людини, спрямованої на формування національної самосвідомості, соціально-політичної, правової культури. Останнім часом усе більше фахівців, діяльність яких пов'язана з педагогічною практикою та роботою в молодіжному середовищі, звертають увагу на недосконалість сучасної системи виховання. Сама логіка суспільного розвитку висуває цю проблему до числа пріоритетних. Це зумовлено тим, що без створення ефективної системи патріотичного виховання неможливий подальший стійкий суспільний розвиток держави та особистості в політичній, економічній, соціальній, духовній та інших областях [1, 2].

Василь Олександрович Сухомлинський писав: «Виховання патріотичної свідомості, почуттів і переконань нерозривно пов'язане з розумовим, моральним, трудовим, ідейно-світоглядним, естетичним, емоційним становленням особистості. Патріотичне виховання – це сфера духовного життя, яке проникає в усе, що пізнає, узнає, робить, до чого прагне, що любить і ненавидить людина, яка формується. Патріотизм як діяльна спрямованість свідомості, волі, почуттів, як єдність думки і діла пов'язаний з освіченістю, етичною, естетичною,

емоційною культурою, світоглядною стійкістю, творчою працею» [6, 131].

Виклад основного матеріалу. Виховання патріотизму сучасні вчені розуміють як «формування гармонійної, розвиненої, високоосвіченої, соціально активної й національно свідомої людини, наділеної глибокою громадянською відповідальністю, здоровими інтелектуально-творчими й духовними якостями, родинними й патріотичними почуттями, працьовитістю, господарською кмітливістю, підприємливістю й ініціативністю» [2, 5].

В. Сухомлинський приділяв школі особливу увагу як осередку патріотизму і культури. Проте цю роль, на його думку, вона може виконати лише за умови, що в її діяльності пануватимуть чотири «культи»: Батьківщини, Людини, Матері й рідного Слова.

Висвітлюючи проблему соціалізації, В. О. Сухомлинський писав: «У людині її людські риси формуються тільки тому, що з першого подиху свого життя вона – істота суспільна. Суспільна сутність людини виявляється в її стосунках, взаєминах з іншими людьми. Пізнаючи світ і себе як частину світу, вступаючи в стосунки з людьми, які задовольняють її матеріальні й духовні потреби, дитина включається в суспільство, стає його членом. Це процес прилучення особистості до суспільства, який вчені називають соціалізацією» [4, 448].

Перевіркою ефективності виховання і важливою життєвою школою виступає вся наша дійсність. В. Сухомлинський був прихильником соціалізації дитини, його раннього долучення до моральних, патріотичних і духовних цінностей суспільства: «Вироблення соціальної орієнтації – найважливіша умова формування моральної зрілості, ідейної стійкості особистості. Сьогодні юнак за партою, завтра йому вступати на самостійний трудовий шлях; ідейні впливи, з якими він зустрівся, будуть найрізноманітніші» [5, 187].

У праці Василя Олександровича Сухомлинського «Як виховати справжню людину» на основі найкращих рис менталітету українського народу сформовано бачення морального ідеалу. У вигляді правил, законів

Ювілейні дати

(14 законів дружби, «Десять „Не можна”», «Дев'ять негідних речей» та інші), що складають азбуку моральної культури, показано конкретні принципи, істини, повчання, настанови, рекомендації тощо. Саме в ній розкриваються зміст і методика роботи з виховання у дітей ставлення до людей і обов'язку перед ними, ставлення до батьків, рідних, близьких, розуміння життя, добра і зла в ньому, виховання високих моральних якостей і норм поведінки, любові до Батьківщини і громадянства тощо. На конкретних прикладах подається методика формування в молодих людей почуття совісті, сорому, справедливості, скромності, щедрості, милосердя.

У своїх творах Василь Олександрович Сухомлинський наполягав на тому, що ціль школи – навчити дітей учитися, формувати почуття любові до Батьківщини, свого народу, ненависті до її ворогів, допомогти дітям усвідомити свої творчі сили і здібності, тому що у цьому усвідомленні – сама сутність формування особистості. Він вважав важливим якомога раніше ознайомити дітей з морально-патріотичними основами нашого суспільства.

Патріотичне виховання засобами традицій у концепції В. О. Сухомлинського відображало і цілу низку виховних аспектів:

- патріотичний (виховання любові до рідного краю, Батьківщини, відчуття громадянства);
- соціальний (уведення в практику зразків гуманних стосунків та ідеалів народу);
- трудовий (залучення до традиційних видів трудової діяльності народу);
- художньо-естетичний (залучення до народної творчості у видах декоративно-прикладного мистецтва, розвиток художніх здібностей);
- екологічний (примноження багатств і захист рідної природи, усвідомлення єдності «людина – природа – суспільство» [1, 26].

Висновки. Отже, формування патріотизму в творах Василя Олександровича відображено у певній сукупності форм соціальної поведінки (ідеали, погляди, переконання, традиції, звичаї), спрямованих на організацію життєдіяльності особистості.

Література

1. Кіндрат В. К. Проблема патріотичного виховання підлітків у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Вадим Кирилович Кіндрат. – К., 1998. – 36 с.
2. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української держави // Пед. газ. – 2000. – № 6 (72). – С. 6.
3. Кузьмінський А. І. Педагогіка у запитаннях і відповідях : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К. : Знання, 2006. – 311 с.
4. Сухомлинський В. О. Методика виховання колективу / В. О. Сухомлинський // Вибр. твори : в 5 т. – К. : Рад. шк., 1976–1977. – Т. 1. – С. 403–637.
5. Сухомлинський В. О. Павлівська середня школа / В. О. Сухомлинський // Вибр. твори : в 5 т. – К. : Рад. шк., 1976–1977. – Т. 4. – С. 7–392.
6. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості / В. О. Сухомлинський // Вибр. твори : в 5 т. – К. : Рад. шк., 1976–1977. – Т. 1. – С. 55–209.